

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

*Факультет № 6
Кафедра соціології та психології*

ТЕКСТ ЛЕКЦІЇ

З навчальної дисципліни «**Конфліктологія**»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

053 Психологія (практична психологія)

Тема №6. Класифікації конфліктів.

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з гуманітарних та соціально-
економічних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. №7

Розглянуто на засіданні кафедри соціології та психології (протокол від 15.08.2023 № 8)

Розробники:

Доцент кафедри соціології та психології, кандидат психологічних наук,
доцент Шиліна А. А.

Рецензенти:

1. Провідний науковий співробітник науково-дослідної лабораторії морально-психологічного супроводження службово-бойової діяльності Національної гвардії України науково-дослідного центру службово-бойової діяльності Національної гвардії України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник Мацегора Я. В.
2. Доцент кафедри соціології та психології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат психологічних наук, доцент Чепіга Л.П.

План лекції:

1. Поняття „класифікація” та її види (типологія, систематика, таксономія).
2. Основна задача класифікації в конфліктології.
3. Сучасні класифікації конфліктів. Загальна класифікація конфліктів: за ступенем залученості людей у конфлікти; за проблемно-діяльнісною ознакою; за ступенем гостроти протиріч, що виникають.
4. Класифікація конфліктів на базі потреб суб'єктів взаємодії за А. І. Шипіловим. Класифікація конфліктів за С. М. Ємельяновим.
5. Типологія конфлікту Є. А. Уткіна.

Рекомендована література:

Основна

1. Брич В. Я. Психологія управління: навчальний посібник. К. Кондор-Видавництво, 2013. 384 с.
2. Ващенко І. В. Конфліктологія та теорія переговорів: навчальний посібник. К. Знання. 2013. 407 с.
3. Гірник А. М. Основи конфліктології: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. Києво-Могилянська академія. 2015. 222 с.
4. Долинська, Л. В. Психологія конфлікту: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. К. Каравела, 2014. 304 с.
5. Конфліктологія та теорія переговорів: навч. посіб. для студентів, аспірантів і викл. вищ. закл. освіти України. Г. І. Луцишин. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2015. 200 с.
6. Конфліктологія: навчальний посібник. за ред. Г. В. Гребенькова. Львів: Магнолія. 2011. 229 с.
7. Конфліктологія. Д.В. Коваленко, І.М. Шалімова, О.М. Керницький, В.А. Бурбита. Х. 2015. 196 с.
8. Конфліктологія та теорія переговорів : навч. посіб. Т. Яхно, І. Куревіна. Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

Текст лекції.

1. Поняття «класифікація» та її види (типологія, систематика, таксономія).

Класифікацією називається поділ предметів на класи, зроблений таким чином, що кожен клас займає стосовно інших класів точно визначене і міцно закріплене місце.

Класифікація є видом поділу поняття, але вона відрізняється від звичайного поділу. При класифікації поділ відбувається не за будь-якою ознакою, а за найістотнішою, такою, що визначає характер усіх останніх ознак предметів, котрі класифікуються, і дає змогу установити для кожного класу чітко визначене, постійне місце серед інших класів.

Класифікація є такий поділ, у якому рід поділяється на види, види — на підвиди і т. д. За допомогою класифікації здобувають струнку систему розміщення тих чи інших предметів за класами, закріпленими у таблицях, схемах, кодексах тощо.

Класифікації бувають природними й допоміжними.

Допоміжна класифікація — розміщення предметів або явищ у певному порядку за якоюсь зовнішньою ознакою

Прикладом такої класифікації є розміщення в алфавітному порядку прізвищ робітників і службовців у відомості на одержання зарплати. У юрисдикції до допоміжної класифікації відноситься інкорпорація законів або інших правових актів за хронологією чи алфавітом.

Допоміжна класифікація дає змогу легше і швидше відшукати той чи інший предмет серед інших класифікованих предметів. Знання того, яке місце посідає той чи інший предмет, ще не створює можливості щось стверджувати про його властивості. Наприклад, із того, що робітник Іваненко занесений до відомості сьомим, про нього не можна зробити жодного висновку.

Природна класифікація — це розподіл предметів або явищ за групами (класами) на основі їхніх істотних ознак.

Приклади природної класифікації: класифікація суспільно-економічних формацій, класифікація хімічних елементів (періодична система елементів), класифікація тварин у біології, класифікація рослин у ботаніці тощо.

Як приклад класифікації у юридичній науці можна навести систему державного права України. За предметом правового регулювання воно поділяється на такі галузі права: 1) державне право, 2) цивільне право, 3) адміністративне право, 4) фінансове право, 5) трудове право, 6) земельне право, 7) колгоспне право, 8) сімейне право, 9) кримінальне право, 10) судоустрій, 11) кримінальний процес та 12) цивільний процес. Кожна галузь права поділяється, в свою чергу, на правові інститути. Так, галузь державного права включає в себе інститути громадянства, виборчої системи тощо. Галузь цивільного права — інститути права власності, спадщини і т. ін.

На відміну від допоміжної класифікації, природна класифікація стверджує можливість визначити за місцем, що посідає предмет у класифікації, його властивості, а також передбачити властивості тих предметів, які ще не відшукані, але існування котрих можна допускати, виходячи із даної класифікації. Наприклад, Д. І. Менделєєв, створивши періодичну систему елементів, передбачив на її основі властивості таких на той час не відомих, відкритих пізніше, хімічних елементів, як гелій, скандій і германій.

Класифікуючи, слід мати на увазі, що, окрім розвинутих, типових форм, існують і форми нерозвинені або нетипові, проміжні, такі, котрі стоять на грані різних класифікованих предметів, поєднують у собі ознаки предметів, які входять до різних груп. Наприклад, ехидна і качконіс мають ознаки і ссавців і плазунів, поєднують риси обох цих класів.

Подібні факти трапляються і під час систематизації правових норм. Так, поряд із типовими відносинами — майновими та сімейними — є і майново-сімейні відносини, нетипові ні для цивільного, ні для сімейного права. Такими ж атиповими є авторські відносини, які мають елементи трудових і майнових відносин. Наявність таких нетипових проміжних форм створює утруднення при визначенні їхнього місця у класифікаційній системі, оскільки за одними ознаками предмет або явище можуть бути включені до однієї групи" а за іншими ознаками — до другої. У таких випадках предмет відносять до тієї групи, яка стоїть ближче до класифікаційного предмета і більше відповідає його природі. Так, майново-сімейні відносини з огляду на тісніші їх зв'язки із сімейними відносинами законодавець відніс до сімейного права, а не до цивільного; авторські відносини включені не до трудового, а до цивільного права, оскільки за методом регулювання вони ближчі до цивільного права, ніж до трудового.

Будь-яка класифікація відносна. Із розвитком науки вона уточнюється, доповнюється, замість однієї класифікації створюється нова, більш адекватна дійсності. Кожна класифікація приблизна, вона в огрубілій формі розкриває зв'язки між предметами, що класифікуються.

Природна класифікація при неправильній її побудові може виявитися штучною. Штучною вважається така класифікація, у якій поділ предметів на класи проведено не за істотною ознакою" а за зовнішньою, другорядною. Така класифікація викривляв взаємозв'язки між предметами та явищами і тому є непридатною для науки й практики.

Класифікації належить важлива роль у пізнанні й практиці. Вона дає змогу охопити вивченням предмети за єдиною основою, установити не тільки місце кожного з них, а й зв'язки одного з одним, розкриває їхню внутрішню закономірність.

Велике значення класифікація має в юридичному законодавстві й правовій науці. Наприклад, завдяки такому способу класифікації, як кодифікація, норми різних галузей права приводяться до стрункої системи і, таким чином, створюються умови для користування законами. Кодифікація правових норм створює можливість не тільки швидко знайти ту чи іншу норму права, а й розкрити за допомогою систематичного тлумачення її зміст.

Кодифікація дає змогу виявити прогалини в праві, неузгодженість і можливі суперечності між окремими правовими актами. Завдяки класифікації законодавство стає доступнішим для засвоєння і застосування; кодифікація послуговується основою подальшого вдосконалення законодавства.

Важливу роль для судової практики і юридичної науки відіграють такі класифікації, як класифікація юридичних фактів, класифікація доказів, класифікація угод, класифікація слідів тощо.

2. Основна задача класифікації в конфліктології.

Можливо, деяку ясність внесе знайомство з використовуваними в науці класифікаціями конфліктів, що може допомогти при визначенні проблемного поля конфліктних явищ. Традиційне виділення видів конфлікту засновано на розрізненні конфліктуючих сторін. Це можуть бути, як у К. Боулдінга, конфлікти між окремими особистостями, між особистістю і групою, між особистістю і організацією, між групою і організацією, між різними типами груп і організацій.

С. Чейз запропонував 18-рівневу структурну класифікацію, що охоплює конфліктні явища від внутрішньоособистісних і міжособистісного рівня до конфліктів між державами, націями і т. д., аж до протистояння Сходу і Заходу.

Вітчизняний дослідник А. Г. Здравомислов, ґрунтуючись на роботах Н. Смелзер, наводить такий ряд рівнів конфліктуючих сторін. 1. міжособистісні конфлікти. 2. Міжгрупові конфлікти (при цьому виділяються окремі типи груп): а) групи інтересів; б) групи етнонаціонального характеру; в) групи, об'єднані спільністю становища. 3. Конфлікти між асоціаціями (партіями). 4. Внутрішньо-і міжінституційні конфлікти. 5. Конфлікти між секторами суспільного розподілу праці. 6. Конфлікти між державними утвореннями. 7. Конфлікт між культурами або типами культур. Автори єдиного вітчизняного міждисциплінарного огляду з проблем конфлікту пропонують розрізняти три основних типи конфліктів: внутрішньоособистісні конфлікти, соціальні конфлікти і зооконфлікти.

До основних видів соціальних конфліктів вони відносять: міжособистісні конфлікти, конфлікти між малими, середніми і великими соціальними групами, міжнародні конфлікти між окремими державами і їх коаліціями. Як приклади можуть бути наведені й інші класифікації, які, розрізняючи за ступенем претензій на всеосяжний характер, по суті виявляються досить близькі один одному за змістом і виділеним типам конфліктів. Не зупиняючись на спірних моментах описаних класифікацій, їх недостатньою строгості і неясності формулювань, зазначимо таке: поняття «конфлікт» відноситься до широкого кола різнорівневих явищ, що виникають обов'язково «між кимось і кимось» або рідше - «між чимось і чимось». Прикладами останнього є протистояння між Сходом і Заходом (Чейз) і конфлікт між культурами або типами культур. У цих випадках сторонами конфлікту фактично виступають не певні суб'єкти взаємодії, а соціальні освіти або явища, які не мають кордонів і конкретного носія.

Досить рідко в класифікації конфліктів включають зооконфлікти. А. Я. Анцупов і А. І. Шипілов аргументують доцільність включення зооконфліктів в сферу вивчення конфліктології тим, що «неможливо всебічно оцінити поведінку людини в конфлікті, не враховуючи його біологічну природу»: «Та частина мотивів, яку людина в конфлікті або не усвідомлює, або маскує, в зооконфлікти виступає у вільному від соціальних нашарувань вигляді».

Сучасна психологія, принаймні в її гуманістичному варіанті, відкидає правомірність паралелей між психічними проявами людей і тварин, так само

як і можливість перенесення даних, отриманих при вивченні тварин, на людську психіку. Виходячи з цього, вищевказані аргументи навряд чи знайшли б підтримку у більшості психологів. Таким чином, аналіз прийнятих в науці і пропонованих класифікацій конфліктів виявляє, що до конфліктів відносять різноманітні явища широкого діапазону.

Однак проблемне поле їх дослідження залишається не цілком певним: поряд з конфліктами, що мають конкретних суб'єктів взаємодії, класифікації можуть включати явища, які не належать до конкретної соціальної структури (конфлікт культур), а також ті, соціальний характер яких потребує обґрунтування (зооконфлікти) і т. д.

3. Сучасні класифікації конфліктів. Загальна класифікація конфліктів: за ступенем залученості людей у конфлікти; за проблемно-діяльнісною ознакою; за ступенем гостроти протиріч, що виникають.

У практичній роботі постійно виникає необхідність у виборі методів впливу на конфліктні ситуації або для управління ними. Ефективність вибору залежатиме від виду конфлікту, а для цього необхідно правильно визначити, до якого з них він відноситься.

Різноманітність класифікацій конфліктів різних авторів визначається критеріями, які вони вибирають. Найбільш традиційним способом розподілу конфліктів на види можна вважати виділення предмета конфлікту. Наявність різноманітних причин конфліктів в суспільному житті пояснює таку кількість класифікацій. Перспективною можна вважати методику російського соціолога А. Здравомислова, який класифікує конфлікти виходячи з того, хто є конфліктуючими сторонами: міжіндивідуальні конфлікти, міжгрупові конфлікти, які він поділяє на: а) групи інтересів; б) етнонаціонального характеру; в) групи соціального формування, конфлікти між асоціаціями, партіями, внутрішньо- і міжінституціональні конфлікти, конфлікти між секторами суспільного поділу праці, конфлікти між державними закладами, конфлікти між культурами і типами культур.

Діючими методами можна вважати і такі класифікації, як: класифікація щодо способу його вирішення - насильницький та ненасильницький; щодо природи виникнення - політичні, соціальні, економічні; щодо рівня його прояву - відкритий та закритий; щодо напрямку діяльності - горизонтальний та вертикальний; залежно від можливих функцій конфлікту - функціональний та дисфункціональний; залежно від потреб, через які він виник, - інтереси, погляди.

Більш серйозного дослідження потребує така класифікація конфлікту, де за критерій береться кількість задіяних в конфлікті. Виходячи з цього критерію можна виділити такі види конфлікту:

- ◆ внутрішньоособисті конфлікти;
- ◆ міжособисті конфлікти;
- ◆ міжгрупові конфлікти, які також можна поділити на внутрішньогрупові конфлікти та конфлікти між особистістю і групою. Отже,

розглянемо детальніше викладений вище спосіб класифікації видів конфлікту.

2. Внутрішньоособисті конфлікти

Внутрішньоособистий конфлікт представляє собою стан структури особистості, коли в ній одночасно присутні суперечливі та взаємовиключаючі мотиви, потреби та інтереси, ціннісні орієнтири, з якими вона в даний момент не в змозі самотійно справитися, виділити для себе пріоритет поведінки. Порівняння вибору визначається балансом бажань та можливостями, необхідністю та потребою.

Не менш цікавим можна вважати визначення, яке було зроблене німецьким психологом Куртом Левіним, який визначив такий конфлікт, як ситуацію, в якій на індивіда одночасно діють протилежно направлені сили рівної величини.

Виділимо такі характеристики внутрішньоособистого конфлікту:

- ◆ внутрішньоособистий конфлікт з'являється в результаті взаємодії елементів внутрішньої структури особистості;

- ◆ сторонами внутрішньоособистого конфлікту виступають існуючі в структурі особистості різнопланові і суперечливі інтереси, цілі, мотиви і бажання;

- ◆ діючі на особистість сили є рівновеликими. В подібній ситуації людина з двох зол просто вибирає менше, з двох благ - більше, а покаранню надає перевагу нагороді;

- ◆ практично будь-який внутрішньоособистий конфлікт супроводжується негативними емоціями;

- ◆ основу будь-якого внутрішньоособистого конфлікту складає ситуація, що характеризується суперечністю сторін і протилежністю мотивів, цілей і інтересів; протилежністю, а часом і взаємовиключенням засобів досягнення мети. Серйозною проблемою може стати для особистості неможливість усунути перешкоду в досягненні необхідної потреби.

Окремо слід зазначити таку особливість у подібних конфліктах, як ту, що вони можуть бути не тільки усвідомленими, але і неусвідомленими, що не робить їх менш значимими і менш проблемними.

Багатогранність людської особистості позначилася і на проблемі класифікації внутрішньоособистих конфліктів.

Так, автори, що спираються на психологічний аспект внутрішньоособистих конфліктів, виділяють три їх види.

Конфлікт потреб. Його суть полягає в тому, що наші потреби можуть протистояти одна одній і спонукати нас до різних дій. Конфлікт тут знаходиться між наявністю одних бажань і необхідністю поводитися по іншому.

Конфлікт між потребою і соціальними нормами. Дуже сильна потреба може зіткнутися усередині нас із примусовим імперативом, і, незалежно від його результату, ситуація набуде конфліктного характеру.

Конфлікт соціальних норм. Сутність цього конфлікту полягає в тому, що людина випробує рівнозначний тиск двох протилежних соціальних норм.

Більш повною можна вважати класифікацію внутрішньоособистих конфліктів, яку пропонують у своїх роботах соціологи, беручи за основу ціннісно-мотиваційну сферу особистості.

Мотиваційний конфлікт. Це конфлікт, викликаний мотиваційними спрямуваннями - несвідомим прагненням, прагненням до володіння, вибором між двома позитивними тенденціями.

Моральний конфлікт. Це конфлікт, який породжений в результаті розбіжностей між бажанням і боргом, моральними принципами й особистою прихильністю і т.ін.

Конфлікт нереалізованого бажання або комплексу неповноцінності. Конфлікт подібного виду виникає з появою розриву між бажаннями особистості і дійсністю, що може блокувати їхню реалізацію.

Рольовий конфлікт. Подібний конфлікт породжується при неможливості для особистості реалізуватися в декількох ролях (міжрольовий внутрішньоособистий конфлікт), а також при різному розумінні вимог до даної ролі (внутрішньо- рольовий конфлікт)

Адаптаційний конфлікт. У широкому понятті даний конфлікт розуміється як порушення рівноваги між суб'єктом і навколишнім середовищем. У вузькому понятті - як порушення процесу соціальної або професійної адаптації.

Конфлікт неадекватної самооцінки можна розглядати і як самостійний вид конфлікту, що може виникнути через особисту переоцінку своїх претензій і недооцінки своїх можливостей.

Невротичний конфлікт. Подібний вид конфлікту може бути викликаний тривалим періодом перебування особистості в стані внутрішньо особистого конфлікту, високим ступенем напруженості, роздвоєністю і непевністю в собі.

Розглянуті типи конфліктів не вичерпують повністю їх класифікації. Залежно від інших критеріїв можна формувати й інші типології.

Відносини людини до світу, до інших людей і до самої себе завжди носять суперечливий характер, що обумовлений, насамперед, суперечливістю внутрішньої структури самої особистості. Людина як частина суспільства не може існувати поза цінностями системи суперечних суспільних відносин, що детермінують її свідомість, психіку, весь її внутрішній світ. Виходячи з цього, всі причини внутрішньоособистого конфлікту можна поділити на три види:

- ◆ внутрішні причини, що кореняться в суперечностях самої особистості;
- ◆ зовнішні причини, обумовлені положенням особистості в конкретній соціальній групі;
- ◆ зовнішні причини, обумовлені положенням особистості в суспільстві.

Розглядаючи причини конфліктів, треба мати на увазі, що їх необхідно розглядати взаємозалежно, а подібна диференціація є досить умовною. Власне кажучи, мова йде про одиничні, особливі і загальні причини, що, як і подібні категорії, знаходяться в діалектичному взаємозв'язку.

4. Класифікація конфліктів на базі потреб суб'єктів взаємодії за А. І. Шипіловим. Класифікація конфліктів за С. М. Ємельяновим.

Класифікація полягає в роз'єднанні усього безлічі об'єктів і наступним об'єднанням їх у групи на основі якої-небудь ознаки. Даний ознака називають підставою класифікації. Вона буває природною (є істотна ознака; наприклад, якщо з конфлікту прибрати суперечності) і штучної (наприклад, класифікація протидіючих сторін за ступенем конфліктності); загальні та приватні.

Основні види (класифікація):

- типологія
- систематика (дозволяє розділити різні види в одну систему)
- таксономія (теорія класифікації і систематизації діяльності та явищ, що мають ієрархічну будову і описують супідрядні групи)

Класифікація конфліктів (по Ємельянову С.М.)

Сфери прояву конфлікту: економічні, ідеологічні, соціально-побутові, сімейно -побутові.

В основі лежать економічні суперечності: в основі лежать суперечності в поглядах, в основі лежать суперечності соціального середовища, в основі лежать суперечності сімейних відносин.

Ступінь діяльності і напруженості конфлікту: бурхливі швидкоплинні конфлікти, гострі тривалі конфлікти, слабовиражені і уповільнені конфлікти, слабовиражені і швидкоплинні.

Суб'єкти конфліктної взаємодії: внутрішньособистісні конфлікти, міжособистісні конфлікти.

Конфлікти " Особистість - група"

міжгрупові конфлікти

соціальні наслідки

конструктивні

деструктивні

предмет конфлікту

Реалістичні (предметні) деструктивні.

Загальна типологія конфліктів

1 . Конфлікти з участю людини

1) Конфлікти за участю людиною

2) Міжособистісні

3) Між особистістю і групою

4) Між малими соціальними групами

5) Між середніми соціальними групами

6) Між великими соціальними групами

7) Міждержавні (між окремими, між коаліціями)

8) конфлікти між «хочу» і «хочу»

- 9) між «хочу » і «треба»
- 10) між « хочу" і «не можу»
- 11) між « можу» і «не можу»
- 12) між «хочу » і «треба »
- 13) між «треба » і «не можу»
- 2. Зооконфлікти
 - 1) інтропсихічні
 - 2) між позитивними тенденціями
 - 3) між позитивними і негативними тенденціями
 - 4) між негативними тенденціями
 - 5) зоосоціальні; 6) внутрішньовидові; 7) міжвидові (між двома тваринами, між твариною і групою, між групами тварин).

5. Типологія конфлікту Є. А. Уткіна.

Є. А. Уткін у роботі "Конфліктологія. Теорія і практика" характеризує такі типи поведінки людей:

1. "Практик". Для нього характерним гаслом є таке: "Найліпший захист - напад". Для "практика" характерною є невгамовна потреба перетворення зовнішнього світу, у тому числі — позицій оточуючих, що іноді призводить до різноманітних зіткнень. Через "дієвість" своїх спонукань, мотивів, потреб він схильний недооцінювати наслідки конфліктів, менш сприйнятливий до дрібних недомовок. "Дієвість" практичного типу також збільшує тривалість конфлікту. Цей тип особистості компенсує складності відносин орієнтацією або на тривалість, або на пошук інших контактів.

"Практик" чутливий до несправедливих висловлювань з приводу своєї працездатності, пунктуальності, успішності діяльності. Гострота реакції на особисту оцінку може послаблятися, якщо така людина вдоволена досягненням практичних, інтелектуальних, афективно-комунікативних цілей. Чутливість зростає, якщо на шляху задоволення особистісно-значущих потреб та цілей є перешкоди.

Вступаючи навіть у короткотривалий контакт, два "практики" будуть відчувати міжособистісну напруженість. Конфлікт є практично неминучим.

2. "Співрозмовник". Його гасло таке: "Краще поганий мир, ніж хороша війна". У конфлікт вступає рідко, тому що його орієнтованість на спілкування, комунікативні здібності вчасно знімають напруженість. Цей тип особистості відкритіший для прийняття позицій "суперника", не прагне змінити його думку та поведінку. "Співрозмовник" уміє так вийти з цієї неприємної ситуації, щоби менше торкатися глибинних почуттів особистості. Він чутливіший до змін настрою партнера та вчасно намагається зняти непорозуміння, напруженість у відносинах.

"Співрозмовник" не здатний на тривале протистояння. У конфліктних ситуаціях йому, як правило, припадає роль арбітра. Не випадково неофіційними емоційно-сповідними лідерами в колективі стають саме ці особистості. Правда, і вони мають уразливі місця й надзвичайно чутливі до

оцінки їхніх емоційно-комунікативних здібностей. На відміну від "мислителів", для яких основною цінністю є інтелектуальний, духовний світ, їх менше зачіпає оцінка інтелектуальних здібностей та практичності.

3. "Мислитель". Гасло: "Нехай думає, що він переміг". Він вибудовує у думці складну систему доказів власної правоти й неправоти свого опонента. І тільки зміна життєвих обставин чи третій співучасник - арбітр - можуть вивести конфліктуючі сторони з глухого кута. Заглибленість у себе, повільність мислителя сприяє зтяжкому стану напруженості відносин.

"Мислитель" найобережніший у діях, він ретельніше, ніж інші типи людей, обмірковує логіку своєї поведінки, хоча і менш чутливий у відносинах, ніж "співрозмовник". На виробництві, у широкому колі спілкування є дистантнішим у відносинах, тому йому складніше потрапити в конфліктну ситуацію. Проте він вразливіший у близьких відносинах.

Взаємовідносини двох чи більше "мислителів" є специфічними через їхню орієнтованість на себе та погану керованість ззовні (співпрацюють мало-ефективно, тому що міжособистісна дистанція взаємна, внаслідок чого вони діють самотійніше). Специфіка конфлікту "мислителів" у тому, що для них є надзвичайно важливим інтенсивне спілкування, яке дозволяє ліпше усвідомити причину, обставини, позицію сторін.

Різні типи людей по-різному чутливі до протиріч та конфліктів, що зачіпають різні сфери особистості. Так, "мислителі" гостріше за все сприймають протиріччя у сфері духовних цінностей, ідейного споріднення. Для "практика" важливою є єдність практичних результатів, цілей спільної діяльності. Якщо у сфері цілей та засобів діяльності, впливів та керування виникає протиріччя, вони дуже швидко вступають у конфлікт.

Відхід як варіант результату конфлікту найбільш притаманний "мислителю", який не завжди відразу готовий до вирішення складної ситуації. Йому необхідний час для обміркування причин і способів вирішення конфліктного завдання. Такий тип вирішення використовує і "практик", додаючи при цьому елемент взаємності обвинувачення. Але взагалі для "практика" притаманнішою є активність позиції, тому вона найчастіше обирається у міжособистісних протиріччях.

Тактика відходу нерідко виявляється у "співрозмовника", що пояснюється основною його властивістю під гаслом "співпраця за будь-яких обставин". "Співрозмовник" краще за інших розуміє ситуацію взаємодії. Він також є піддатливішим у відносинах та спілкуванні, віддає перевагу відходу від конфлікту, конфронтації, і тим більш - від примушування.

Прийом згладжування конфлікту найчастіше використовує "співрозмовник", тому що він віддає перевагу будь-якому, навіть поганому, нестійкому миру перед "хорошою війною". Звичайно, це не означає, що він не може використовувати прийом примушування задля збереження взаємовідносин, але робить це, щоби усунути, а не збільшити протиріччя.